Publikācija: cersjurkans.lv, 02.11.2026

Zvērināta advokāte **Aija Tuvikene**
“Zvērinātu advokātu birojs CersJurkāns” SIA

Sabiedrības īpašā pārbaude: Senāts skaidro revidenta statusu un tiesības pieprasīt dokumentus

Vai uzņēmuma dalībnieks var panākt īpašās pārbaudes veikšanu, ja sabiedrība atsakās sadarboties ar viņa izvēlēto revidentu? Vai revidents jāpieaicina tiesvedībā kā trešā persona? Un vai prasības pieteikumā jāuzskaita visi dokumenti, kurus revidentam pārbaudes laikā varētu būt nepieciešams saņemt?

Uz šiem juridiski nozīmīgajiem jautājumiem savā 2026. gada 8. oktobra lēmumā lietā Nr. SKC-649/2026 vērtējumu sniedzis Latvijas Republikas Senāta Civillietu departaments, izskatot zvērinātu advokātu biroja **CersJurkāns** pārstāvētā klienta blakus sūdzību.

Senāts atcēla apgabaltiesas lēmumu, ar kuru lieta bija nodota atkārtotai izskatīšanai pirmās instances tiesā, un uzdeva apelācijas instances tiesai izskatīt strīdu pēc būtības. Nolēmumā ietvertās atziņas ir nozīmīgas ne tikai attiecīgās lietas dalībniekiem, bet arī citām personām, kas vēlas izmantot Komerclikumā, turpmāk - KCL, paredzētās tiesības uz īpašo pārbaudi.

Īpašā pārbaude – instruments mazākuma dalībnieku interešu aizsardzībai

Kapitālsabiedrības darbībā nereti rodas situācijas, kad tās dalībniekiem ir atšķirīgs viedoklis par uzņēmuma pārvaldību, finanšu līdzekļu izlietojumu vai atsevišķu darījumu ekonomisko pamatotību.

Viens no tiesiskajiem mehānismiem šādu situāciju risināšanai ir KCL 183. pantā paredzētā sabiedrības īpašā pārbaude.

Tās mērķis ir dot iespēju izvērtēt noteiktus ar sabiedrības saimniecisko darbību saistītus jautājumus, piesaistot zvērinātu revidentu. Atšķirībā no ikgadējās finanšu pārskata revīzijas īpašā pārbaude var būt vērsta uz konkrētiem darījumiem, sabiedrības pārvaldības jautājumiem vai citiem apstākļiem, kas radījuši dalībnieku bažas.

KCL 183. pants noteiktos apstākļos paredz dalībnieku tiesības iniciēt īpašo pārbaudi. Šādas tiesības ir būtiskas, jo tās ļauj dalībniekiem iegūt neatkarīgu profesionālu izvērtējumu arī situācijās, kad starp dalībniekiem pastāv domstarpības.

Vienlaikus īpašās pārbaudes veikšana praksē var kļūt par strīda priekšmetu. Piemēram, dalībniekiem var būt atšķirīgi viedokļi par pārbaudes apjomu, periodu, revidenta izvēli vai sabiedrības pienākumu sniegt pārbaudei nepieciešamo informāciju.

Kā radās strīds?

CersJurkāns pārstāvētā klienta lietā strīds radās starp vienu sabiedrības dalībnieku un dalībnieku vairākumu, no kuriem viens dalībnieks vienlaikus pildīja arī valdes locekļa amata pienākumus.

Dalībnieks vēlējās panākt sabiedrības īpašās pārbaudes veikšanu par noteiktu laikposmu, piesaistot viņa izvēlētu zvērinātu revidentu.

Savukārt sabiedrības dalībnieku vairākums lēma par īpašās pārbaudes veikšanu citā kārtībā. Tādēļ CersJurkāns klients - mazākuma dalībnieks - vērsās tiesā, lūdzot atzīt attiecīgo dalībnieku sapulces lēmumus par spēkā neesošu, kā arī uzlikt sabiedrībai pienākumu izsniegt viņa izvēlētajam revidentam īpašās pārbaudes veikšanai nepieciešamo informāciju.

Tiesa prasību apmierināja daļēji, uzliekot sabiedrībai pienākumu nodrošināt prasītāja izvēlētajam revidentam visu nepieciešamo informāciju par noteikto laikposmu. Savukārt prasījums par dalībnieku sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem tika noraidīts.

Abas puses spriedumu pārsūdzēja.

Apelācijas sūdzībā atbildētājs norādīja, ka pirmās instances tiesas spriedums ir atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā, jo lietas izskatīšanas laikā ir pieļauti šādi procesuālie pārkāpumi:

1. zvērinātam revidentam, kuram saskaņā ar tiesas spriedumu ir tiesības saņemt īpašajai pārbaudei nepieciešamos dokumentus, bija jābūt pieaicinātam tiesvedībā kā trešajai personai
2. tiesas spriedums, kurā uzdots izsniegt revidentam visu nepieciešamo informāciju, nav izpildāms, jo tā rezolutīvajā daļā nav uzskaitīti visi

revidentam izsniedzamie dokumenti. Tas ir, atbildētāja ieskatā, prasītājam bija prasības pieteikumā precīzi jānorāda, kādi dokumenti ir izsniedzami revidentam īpašās pārbaudes veikšanai.

Apelācijas instances tiesa pirmās instances tiesas spriedumu atcēla, pievienojoties viedoklim, ka zvērinātam revidentam bija jābūt pieaicinātam lietā kā trešajai personai, jo pienākuma noteikšana sabiedrībai izsniegt dokumentus konkrētam revidentam nozīmē patstāvīgu tiesību piešķiršanu šim revidentam.

Tāpat apelācijas instances tiesa norādījusi, ka pieņemtais spriedums nav izpildāms, jo tā rezolutīvajā daļā nav identificējams nepieciešamais informācijas apjoms, kuru sabiedrībai ir uzlikts par pienākumu izsniegt zvērinātam revidentam. Tiesas ieskatā, izskatot lietu pirmās instances tiesā, zvērinātam revidentam nav tikusi dota iespēja paskaidrot un norādīt uz nepieciešamo dokumentu un informācijas apjomu, jo viņš nav lietas dalībnieks, tostarp, nav piedalījies lietas izskatīšanā kā eksperts.

Prasītājs par minēto lēmumu iesniedza blakus sūdzību, kas pamatota galvenokārt ar šādiem argumentiem:

1) par trešo personu lietā ir pieaicināma tikai tāda persona, kas civillietā varētu realizēt savas tiesiskās interese. No Revīzijas pakalpojumu likuma, turpmāk – RPL, izriet, ka zvērinātam revidentam revīzijas veikšanas ietvaros nav un nevar būt savu interešu (salīdzinājumam – tādas nav arī zvērinātam advokātam). Zvērināts revidents, kas izpilda KCL 183.pantā noteikto revīzijas uzdevumu, nav un nevar tikt pielīdzināts Civilprocesa likuma, turpmāk – CPL, regulētajam tiesas eksperta institūtam.

2) zvērināts revidents, uzsākot revīzijas pakalpojuma sniegšanu, nevar precīzi identificēt to, kādi dokumenti viņam būs nepieciešami, lai izpildītu revīzijas uzdevumu. Revīzijas process ir secīgs: nākamās darbības un informācijas pieprasījumi var būt atkarīgi no iepriekš iegūtajiem pierādījumiem. Tieši tāpēc ar RPL revidentam revīzijas uzdevuma veikšanai ir piešķirtas visplašākās tiesības izprasīt “visas ziņas, dokumentus un paskaidrojumus” (RLP 28.p.). Savukārt sprieduma noteiktā pienākuma saturu piepilda revidents pārbaudes gaitā, pieprasot noteiktus dokumentus, un pats spriedums šajā gadījumā uzliek sabiedrībai vispārēju pienākumu sadarboties ar revidentu un nodrošināt viņam pieeju informācijai. Ja sprieduma izpildes gaitā atbildētāja atteiktos izsniegt kādu revidenta pieprasītu dokumentu, apgalvojot, ka tas nav “nepieciešams”, šis strīds būtu risināms sprieduma izpildes ietvaros, nevis padarītu Spriedumu par neizpildāmu.

Senāta vērtējums: revidenta procesuālais statuss un izsniedzamo dokumentu konkretizēšana

Ar savu lēmumu Nr.SKC-649/2026 Senāts pievienojās prasītāja viedoklim par to, ka revidents šādā strīdā nav atzīstams par trešo personu.

Pamatojot šo atziņu, Senāts ir norādījis, ka atbilstoši RPL 25. pantam zvērināts revidents savā profesionālajā darbībā ir neatkarīgs un objektīvs, turklāt valsts un pašvaldību institūcijas, tiesas, prokurori un pirmstiesas izmeklēšanas iestādes garantē zvērinātu revidentu profesionālās darbības neatkarību. Minētais regulējums skaidri apliecina, ka zvērinātam revidentam, veicot profesionālo darbību, nevar būt personiskas intereses. Proti, zvērinātam revidentam, veicot profesionālo darbību, darboties savās interesēs ir aizliegts ar likumu. Prasījums uzlikt pienākumu atbildētājam izsniegt attiecīgus dokumentus prasītāja norādītam zvērinātam revidentam ir vērsts uz prasītāja, nevis norādītās personas, t i., zvērināta revidenta, tiesību vai likumisko interešu aizstāvību.

Šī atziņa ļauj nošķirt zvērināta revidenta profesionālo funkciju no trešās personas statusa civilprocesā.

Savukārt attiecībā uz sprieduma izpildāmību Senāts uzsvēra, ka apelācijas instances tiesai ir pieejami civilprocesuālie līdzekļi, lai nepieciešamības gadījumā precizētu prasītāja norādītos apstākļus, tostarp izprasāmo dokumentu sarakstu. Tādējādi, neraugoties uz to, kā celtā prasība ir formulēta, tiesas pienākums ir noteikt gan celtās prasības mērķi, gan lietas būtiskos apstākļus, gan uz strīdu attiecināmās materiālo tiesību normas. Prasītāja norādītais prasījuma vārdiskais formulējums tiesai ir saistošs vienīgi tiktāl, ciktāl tas palīdz minēto apstākļu noskaidrošanai.

Senāts konstatēja, ka apelācijas instances tiesa bija formāli pievērsusies pirmās instances tiesas sprieduma rezolutīvās daļas formulējumam, neizvērtējot prasības mērķi un strīda būtiskos apstākļus.

Rezultātā Senāts atcēla apelācijas instances tiesas lēmumu un nosūtīja lietu izskatīšanai pēc būtības.

SKC-649/2026 nozīme turpmākajā īpašās pārbaudes strīdu izskatīšanā

Senāta lēmums sniedz nozīmīgas atziņas par īpašās pārbaudes īstenošanu un mazākuma dalībnieku tiesību aizsardzību.

Pirmkārt, tas apstiprina, ka īpašās pārbaudes ietvaros zvērināts revidents darbojas kā neatkarīgs profesionālis, kurš palīdz īstenot sabiedrības dalībnieka tiesības, nevis aizsargā savas patstāvīgas intereses strīdā starp sabiedrību un tās dalībnieku.

Otrkārt, no lēmuma izriet, ka tiesai jāņem vērā īpašās pārbaudes praktiskā norise. Nepieciešamo dokumentu apjoms var tikt noskaidrots pakāpeniski, izmantojot civilprocesā paredzētos līdzekļus.

Vienlaikus jānorāda, ka Senāts nenoteica: dokumentu uzskaitījums īpašās pārbaudes lietās nekad nav nepieciešams, taču arī neatzina šāda uzskaitījuma neesamību par pamatu atcelt pirmās instances tiesas spriedumu un nodot lietu jaunai izskatīšanai.

Secīgi - jautājums par to, kādā līmenī gan prasības pieteikumā, gan lietas izskatīšanas laikā ir nepieciešams precizēt revidentam nododamos dokumentus, paliek aktuāls.

Proti, var būt situācijas, kurās, piemēram, pārbaudot sabiedrības virsgrāmatu, revidents var identificēt darījumus, kuru izvērtēšanai nepieciešami papildu līgumi, rēķini, maksājumu dokumenti vai sarakste. Savukārt šo dokumentu analīze var atklāt nepieciešamību pārbaudīt vēl citus darījumus.

Tādējādi revīzijas process ir secīgs: nākamās darbības un informācijas pieprasījumi var būt atkarīgi no iepriekš iegūtajiem pierādījumiem. Prasība iepriekš uzskaitīt visus dokumentus varētu būtiski apgrūtināt īpašās pārbaudes veikšanu vai pat padarīt to neiespējamu, jo ne vienmēr ir iespējams precīzi identificēt dokumentus, kuru esība vai nozīme vēl tikai jānoskaidro pārbaudes gaitā.

Ņemot vērā minēto, būtu vēlams, ja tiesu prakse attīstās virzienā, kas neprasa precīzi uzskaitīt visus pārbaudāmos dokumentus, bet atzīst sabiedrības pienākums savlaicīgi nodrošināt revidentam visu, kas tam nepieciešams revīzijas uzdevuma izpildei.

Vienlaikus Senāta lēmums jau šobrīd ir būtisks ieguldījums KCL 183. panta piemērošanas praksē. Tas nostiprina nepieciešamību īpašās pārbaudes strīdus risināt pēc to būtības, ievērojot gan dalībnieku tiesības, gan zvērināta revidenta profesionālās darbības specifiku.